

Како је овогодишњи 21. новембар пао у недељу, неупућени посматрач могао је да помисли да је петнаеста годишњица од парафирања Дејтонског споразума у оба ентитета у БиХ дочекана празнично. Али, није тако било ни овог 21-ог, као ни свих ранијих година: у Републици Српској то је државни празник, а у Федерацији БиХ само обична недеља, нерадни дан. За разлику од десетогодишњице, када су се у Вашингтону и у Бриселу припремала велике реформе Устава БиХ, смештеног у Анекс ИВ Дејтонског споразума, ова петнаестогодишњица пролази готово у затишју. То је, изгледа, било неминовно након свих пропалих покушаја наметања решења у БиХ. Али, то никако не значи да је Брисел дигао руке од ове земље.

Зашто је напредак био скроман ?

Иако још није направљена стратегија која се за БиХ спрема у седишту ЕУ, понеки детаљ некако допре до јавности, па се на основу тога може понешто и наслутити у том механизму који се, је ли, још конструише у и око кабинета европске комесарке за спољне послове Кетрин Ештон.

Тако се, на пример, у извештају ЕК о напретку у БиХ у 2010. години, наглашава потреба да БиХ хитно усклади Устав са Европском повељом о људским правима, усвајањем пресуде Европског суда за људска права у случају “Сејдић-Финци”. Затим се констатује да “БиХ крши Привремени споразум због кршења Повеље о људским правима, јер нема агенцију за државне подстицаје”, те да “готово нема напретка који би водио затварању ОХР-а, а нема ни договора о власништву над имовином између државе и ентитета” [\[1\]](#) .

Када Комисија за државну имовину, коју је именовано Савет министара БиХ, није успела да постигне сагласност о расподели имовине, Народна скупштина РС донела је свој закон, али су га Бошњаци оспорили пред Уставним судом РС, а одговор суда биће

познат за непуних месец дана.

Када Комисија за државну имовину, коју је именовано Савет министара БиХ, није успела да постигне сагласност о расподели имовине, Народна скупштина РС донела је свој закон, али су га Бошњаци оспорили пред Уставним судом РС, а одговор суда биће познат за непуних месец дана.

Када је, пак, реч о Агенцији за државну помоћ, наводно је, у међувремену, на нивоу министарства спољне трговине и економских односа БиХ усаглашен нови Нацрт закона о систему државне помоћи, који сада чека на формирање нове власти како би закон добио „зелено светло“ оба ентитета и Парламента БиХ. Не зна се шта у новом нацрту закона стоји, али вреди подсетити да је претходни предлог истоименог закона пропао, пошто је њиме било предвиђено да се комплетна државна помоћ додељује са врха БиХ и да све конце у својим рукама држи Конкурвенцијски савет БиХ. Такав предлог није прихватила РС, јер се радило о преносу надлежности, о чему претходно није постигнут договор између српских, бошњачких и хрватских политичара.

Напокон, у случају (не)спровођења пресуде у предмету „Сејдић-Финци“ парламентарна комисија месецима није могла да постигне договор, јер су политички представници РС и ФБиХ заступали супротне ставове у вези с уставним променама. Представници партија које окупљају Бошњаке и Хрвате покушавали су да спровођењем ове пресуде обезбеде што ширу уставну реформу, док представници партија из РС и даље истичу да би промене Устава требало да се искључиво односе на уклањање дискриминаторских одредби приликом избора чланова Председништва БиХ, како то, уосталом, налаже и сама пресуда Суда у Стразбуру.

Сва ова три „пропушта“ власти у БиХ, који су маркирани у извештају ЕК, довољно говоре о природи несугласица у самој БиХ. У сва три случаја, бошњачки политичари, а делимично и хрватски, покушавали су да „провуку“ пренос или барем поделу надлежности ентитета, и то мимо Устава БиХ. У случају пресуде „Сејдић-Финци“ захтев је био сасвим директан: Бошњаци су инсистирали на ширим променама, а Хрвати на најширим, укључујући и територијалну реорганизацију. Овај последњи захтев, напокон, сада је испостављен директно и званично – готово као свехрватски – у заједничкој платформи две најјаче хрватске партије [2], које траже успостављање федералне јединице са хрватском већином.

За шта је потребна „европска клаузула“?

Ипак, у наредне четири године најмање је вероватно да ће бити удовољено овом хрватском захтеву, и то баш зато што тај захтев „подржавају“ - свако из својих разлога и са различитим разлозима – и у Бањалуци и у Сарајеву. „Подржаћемо територијалну реорганизацију ако се односи на целу БиХ, укључујући и РС, али смо свесни да то у садашњим односима није могуће. Додик им каже - направите трећи ентитет у ФБиХ, а зна да ни то није могуће. Значи, и једни и други се на неки начин додворавамо Хрватима, а знамо да сад није могуће решавати питање територијалне реорганизације“ – тако то дефинише председник СДА Сулејман Тихић [3] .

Нама ће требати 200 година да испунимо услове ЕУ са садашњим начином одлучивања.

Но, највише симптоматично је оно што Тихић закључује кад нуди сопствено објашњење оцене ЕК да је БиХ направила скроман напредак у процесу приближавања ЕУ. „Нама ће требати 200 година да испунимо услове ЕУ са садашњим начином одлучивања. Немамо европске клаузуле, имамо сталну злоупотребу ентитетског вета. Нисам априори против тог механизма јер сам реалан, али то је СНСД злоупотребљавао. Радиле бисмо на синхронизацији закона, а то не укида РС. Онај ко неће да ради на томе, против је ЕУ“, поручује Тихић [4] . Интересантно је да се „ентитетски вето“ – тачније, механизам ентитетског гласања – помиње на једном упадљивом месту и у извештају ЕК, где се примећује да „ентитетско гласање спречава усвајање европских приоритета као што су закони о малим и средњим предузећима, уговорним обавезама, заштити сведока и јавним набавкама“, мада се, истовремено, наводи да је у тим ситуацијама сарадња између Савета министара и Парламентарне скупштине БиХ била недовољна.

Управо то што Тихић и остали у Сарајеву прећуткују – збирно све подводећи под „злоупотребу“ ентитетског гласања – јесте чињеница да кључни делови законских предлога које су бошњачки представници износили, нису били сасвим усклађени са постојећим Уставом БиХ, а и сам ОХР се није баш превише трудио да своја тумачења усклади са уставним решењима. У РС такве покушаје сматрају огољеним антиевропским понашањем. „Паметна Европа би процес босанскохерцеговачког придруживања ЕУ дизајнирала и водила на сасвим другачији начин. Али, чини се да је свака добра прилика до сада пропуштена. Европа без кичме допустила је да се ОХР иживљава на њеном законодавству без имало стида“ – тако целу ову заврзламу описује Жељка Цвијановић, доскорашња шефица премијерског кабинета Милорада Додика [5] .

Но, из горепоменуте Тихићеве опаске видљиво је да ће бошњачки политичари у наредном периоду целу ствар покушати да окрену наглавачке, тако да ће у Сарајеву сматрати антиевропским сваки онај нацрт или предлог закона који не буде синхронизован са законодавством ЕУ у складу са сопственим жељама. Другим речима, сваки пут када српски представници буду одбацили неки члан неког законског предлога који није усклађен са Уставом БиХ, Тихић и остали одмах ће им залепити етикету „антиевропљана“. Та кампања сарајевских „најевропљана“ имаће за циљ да натера чиновнике ЕУ да „европску клаузулу“ у што већој мери прилагоде жељама бошњачких политичара. То би, пак, само ојачало уверење Бошњака да ће од „европске клаузуле“ успети лакше да направе сопствени калауз за уставни механизам ентитетског гласања. А са тим „кључем“ биће им, онда, значајно скраћен пут и до поткрадања свега што се налази иза врата РС.

Још увек, међутим, није јасно на шта ће се односити „европска клаузула“, али, изгледа, да нема много сумње у то да ће се појавити као нови услов у процесу приближавања БиХ Европској унији.

Још увек, међутим, није јасно на шта ће се односити „европска клаузула“, али, изгледа, да нема много сумње у то да ће се појавити као нови услов у процесу приближавања БиХ Европској унији. Чак је и Срна, званична новинска агенција РС, недавно објавила “савет” неименованог дипломате у Бриселу да би БиХ “између подношења молбе за чланство у ЕУ и добијања кандидатуре, требало да примени одлуку ‘Сејдић-Финци’ и – одлучи о европској клаузули”. “Европска клаузула би требало да проистекне из договора унутар БиХ о томе да се са ЕУ преговара на државном нивоу. Уз ово, ЕУ жели да види стварну вољу за покретање реформи, па и уставних”, навео је тај извор [\[6\]](#) .

Помињање “европске клаузуле” до сада се доводило у везу са одустајањем од примене механизма ентитетског гласања у Парламентарној скупштини БиХ приликом усвајања тзв. европских закона. Другим речима, примена “европске клаузуле” значила би редукују ентитетског гласања, али није јасно како би то могло бити усклађено са Уставом БиХ, сем да, наравно, сам Устав претходно буде промењен у том смислу.

Ни сами чиновници ЕУ нису се превише трудили да појасне свој будући (не)званични услов. Тако је директор за политику проширења у Генералној дирекцији за проширење ЕУ Димитрис Куркулас рекао да се од БиХ очекује “успостављање таквог уставног

система који ће обезбедити једног саговорника са ЕУ који ће представљати целу земљу”. „То не значи да се све одлуке морају доносити на једном централном месту, али ми желимо да разговарамо са једним саговорником. Неопходно је да земља говори јединственим гласом и да је, када преузме одређене обавезе, у стању да их спроведе на целој својој територији. Како и на који начин то урадити, није наше да одлучујемо” – тако је то објаснио Куркулас [7] .

С друге стране, ваљда да би мало одобровољио своје саговорнике у Бањалуци, отправник послова делегације ЕУ у БиХ Борис Јарочевич подвлачи да „ентитети у БиХ не морају бити ослабљени у процесу јачања БиХ као јединствене земље“. „Ми смо заиста убеђени да што су јачи ентитети то ће бити и јача држава уопште. У ЕУ имамо много децентрализованих држава које јако добро функционишу и које су у стању да говоре једним гласом на европском нивоу. Било би добро да је боља координација између државног нивоа и ентитета. Преузимање тог европског модела не мора да значи слабљење државе, него супротно – функционалнију земљу и бољу координацију на државном нивоу. Ми бисмо волели да видимо јаке ентитете, али такође и јаку координацију на државном нивоу“ – тако говори Јарочевич [8] .

У међувремену, у Бриселу тече процес разматрања кандидатура за новог шефа мисије ЕУ у БиХ који ће имати ојачана овлашћења, укључујући и овлашћења да предложи изрицање одређених санкција свима онима за које оцени да се “антидејтонски” понашају [9]

. То би требало да буде далеко блажа варијанта тзв. бонских овлашћења које још формално поседује високи представник у БиХ Валентин Инцко.

(Бес)корисне нејасноће око ОХР-а или “шарена лажа”?

Ипак, још је неизвесно када ће из земље отићи ОХР, али је познато да се томе највише противи Вашингтон. „Претпостављам да ће, вероватно, у идућих неколико месеци постати јасно шта ће се десити. Искрено, верујемо да постоји велика могућност да ОХР коегзистира и ради заједно и на истој страни са представницима ЕУ у БиХ“, устврдио је Инцков први заменик, амерички дипломата Родерик Мур [10] . Напокон, потврду снажне америчке подршке останку ОХР-а истакао је и заменик помоћника државног секретара САД Томас Кантримен приликом посете Сарајеву и Бањалуци [11]

. То су последњи у низу показатеља одређеног несагласја између Брисела и Вашингтона у погледу стратегије према БиХ, али и подељености САД и Русије око улоге ОХР-а. Те разлике јасно су испољене и у расправи у Савету безбедности УН-а након Инцког

последњег извештаја о стању у БиХ, при чему је представник Русије Виталиј Чуркин подвукао да је “даље задржавање Канцеларије високог представника у БиХ изгубило смисао и постало контрапродуктивно”

[\[12\]](#)

Изгледа да сада и у Бриселу има покушаја да се утицај ОХР-а у БиХ још више умањи, о чему сведочи и чињеница да се у Извештају ЕК о напретку у БиХ у 2010. години затварање ОХР-а први пут не наводи као стриктан услов за кандидатски статус БиХ.

Изгледа да сада и у Бриселу има покушаја да се утицај ОХР-а у БиХ још више умањи, о чему сведочи и чињеница да се у Извештају ЕК о напретку у БиХ у 2010. години затварање ОХР-а први пут не наводи као стриктан услов за кандидатски статус БиХ. Такав став се међу евроентузијастима у БиХ најпре почео тумачити као промена курса ЕУ према БиХ у правцу олакшања положаја за апликацију за кандидатски статус. С друге стране, пак, у поменутом извештају се као услов поново наводи обавезно испуњавање формуле “5+2”, коју је за затварање ОХР-а још раније поставио Савет за примену мира у БиХ(ПИЦ), па онда и први део приче ЕК, практично, не држи много воду. Тако да су убрзо и највећи евроентузијастии остали збуњени недоследношћу у Бриселу, а неки међу истичу и то да БиХ великим делом заостаје управо због међусобног преплитања деловања ОХР-а и делегације ЕУ у БиХ и – предлажу хитно затварање ОХР-а. Српски политичари и дипломате остали су у уверењу да Брисел, заправо, и нема никакав курс према БиХ, па се, онда, не може ни говорити о некаквој промени курса. Они су, заправо, сада још уверенији да ЕУ и даље има дупле аршине за БиХ, суштински се не противећи што скоријем гашењу ОХР-а [\[13\]](#), а председник РС Милорад Додик је закључио да је реч о “безочној превари”.

„Сада одједном укидање ОХР није услов за ЕУ. Кома сад да верујемо кад нас овако безочно варају? Шта је истина ако су једно причали пре шест месеци а сада причају друго? Једна од те две тврдње је била лаж, нека кажу која. И зашто им је неугодно што смо их ухватили у лажи? Зашто да ћутимо? (...) Признајем да сам чак и ја једно време био залуђен том причом о брзим евроинтеграцијама. Од те позиције постао сам класични евроскептик. После ових лажи, тај евроскептицизам биће само још израженији“ – тако је реаговао Додик у свом првом председничком интервју [\[14\]](#).

Само коју седмицу раније, и сам европски комесар за проширење Штефан Филе индиректно је потврдио да у Бриселу још нису заузели јединствен курс према БиХ,

имајући у виду да се паралелно одвијају процес који се води под окриљем Кетрин Ештон и процес који припрема Милан Кучан под окриљем Владе Словеније. При томе, Филе, као и многи други – не само у Бриселу – уздају се и у “подршку решавању босанскохерцеговачког питања” коју ЕУ пружају председници Србије и Хрватске, Борис Тадић и Иво Јосиповић [15], али се, истовремено, не труди барем да прикрије свој неосновани оптимизам. „Моја порука је (...) молим вас, уједините се на проевропској агенди, а једном када то постигнете.....остало је дечија игра“, поручује Филе [16]

Тешко је поверовати да Филе не зна да у самој БиХ одавно ништа више није „дечија игра“ и да су све три стране животно заинтересоване, пре свега, за креирање сопствене што сигурније позиције унутар БиХ. Успут, звучи иронично да их, при томе, било ко са стране третира као децу, а поготово да то чини неки високи званичник ЕУ који тврди да да је процес придруживања ЕУ озбиљна ствар. Тим пре, јер се демократура ОХР-а у БиХ често манифестовала као неодговорно „васпитање“ демократски изабраних политичара, поготово међу Србима.

Шта Срби (не) могу да учине?

Нема, дакле, пуно сумње да у Бриселу све то немају на уму и да, заправо, добро знају да су у наредне четири године у БиХ могући само мањи помаци, који би, заправо, могли бити велики за БиХ, имајући у виду специфичну уставну структуру те земље. Управо на томе ће се и тестирати добронамерност Брисела: ако је већ РС “охрабрена” да схвати да своју будућност не сме да види нигде другде него само унутар БиХ – упркос потпуно другачијем расположењу грађана РС [17] – онда ће свако инсистирање из Брисела у правцу јачања централних органа међу Србима најпре бити схваћено као давање калауза у руке Бошњацима вољним да поткрадају своје комшије.

Тим пре што је и у БиХ економска ситуација таква да се све више гледа где иде свака конвертибилна марка, при чему се у РС руководе рачуницом да би новац, који им траже за успостављање разних агенција на нивоу БиХ [18], радије потрошили на плате сопствених буџетских корисника и за развој РС, јер је и новца мање него што је било коју годину раније. Просто, на ред долазе године у којима ће се пензије тешко исплаћивати, а неће бити ништа лакше реализовати ни бројна социјална давања, што ће се најјасније видети на примеру прескупе администрације у ФБиХ, мада ни у РС неће бити много лакше. У кризи која се “добро” осећа међу Србима, Хрватима и Бошњацима, њиховим политичким представницима на нивоу БиХ биће све теже да се договоре око оквирног

буџета институција БиХ, имајући у виду да Бошњаци из године у годину траже повећање буџета, а Срби се нерадо одричу сваке марке која остаје у Сарајеву. Зато ће овај социо-економски фактор бити, ако не пресудан, оно сасвим сигурно неизбежан у свакој причи о успостављању “функционалних институција” у БиХ у наредне четири године.

Просто, на ред долазе године у којима ће се пензије тешко исплаћивати, а неће бити ништа лакше реализовати ни бројна социјална давања, што ће се најјасније видети на примеру прескупе администрације у ФБиХ, мада ни у РС неће бити много лакше.

Тиме ће се, свакако, руководити и српски представници у Сарајеву, овога пута формално окупљени у српски политички блок на темељу Платформе о усаглашеном деловању СНСД-а и СДС-а у заједничким органима БиХ [19]. Посматрано са становишта заштите интереса РС, том добро утврђеном документу биће потребно удахнути живот не би ли се показало да ли ће српски политичари у наредне четири године заиста деловати онако како говоре и на шта су се обавезали. Биће то велики тест на којем ће и евроентузијастички и евроскептички добити део одговора на суштинско питање: да ли се и како изнуђена „српска клаузула“ о опстанку БиХ може уклопити у ону европску ?

При томе ће, изгледа, Бањалука у очима Брисела наставити да носи терет доказивања да се кључ опстанка БиХ налази у РС. Српски политичари ће и даље бити принуђени – као што су и до сада били – да се јасно огласе у свакој (не)прилици у којој њихов кључ бошњачки политичари у Сарајеву буду покушали да замене својим калаузом. И да упозоре да се тако најлакше може развалити Устав БиХ, а да одатле до државних развалина пут није превише далек.

[1] Срна, 9.11.2010. године; изворни текст извештаја ЕК може се прочитати на:
<http://www.delbih.ec.europa.eu/files/docs/2010progress1.pdf>

[2] <http://www.hdzbih.org/vijesti/765-prof-dr-sc-dragan-covic-i-prof-dr-bozo-ljubic-potpisali-sporazum-u-mostaru.html>

[3] <http://www.nezavisne.com/novosti/intervju/Tihic-SDA-ne-zeli-bosnjacku-drzavu-72271.html>

[4] Исто.

[5] „Нови Репортер“, Бањалука, 10.11.2010.године

[6] Срна, 13.11.2010. године

[7] <http://www.glassrpske.com/vijest/2/novosti/48611/lat/Dimitris-Kurkulas-EU-hoce-jednog-sagovornika-koji-predstavlja-cijelu-zemlju.html>

[8] <http://www.glassrpske.com/vijest/2/novosti/48856/lat/Boris-Jarocovic-Snazni-entiteti-znace-jaku-drzavu.html>

[9] “У случају непоковања Дејтонско/Париском споразуму, шеф ЕУ делегације могао би предложити високом представнику Кетрин Ештон да забрани слободу путовања у ЕУ оним лицима која се супростављају кључним одредбама Дејтонског споразума... и/или да им се замрзне својина у ЕУ. ...То би било слично мерама које већ постоје за особе које не сарађују са ЕУ”, стоји у интерном документу Европске комисије под насловом “Наредни кораци у БиХ, јачим ЕУ присуством према ојачаној ЕУ политици”, у који је извештач Срне имао увид. Срна је објавила ову информацију 13.11.2010. године.

[10] <http://www.glassrpske.com/vijest/7/plus/49026/lat/Roderik-Mur-Impresioniran-sam-liderima-Srpske.html>

[11] <http://www.blic.rs/Vesti/Republika-Srpska/218955/Kantrimen-BIH-sada-u-centru-paznje-SAD>

[12] Срна, 13.11.2010.године

[13] “Еуроблиц”, 22.11.2010. године, стране РС2-3.

[14] <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.69.html:308533-Dodik-Evropa-nas-je-prevarila>

[15] <http://www.voanews.com/bosnian/news/EU-BiH-Fule-interview-11-12-2010-107548413.html>

[16] Исто.

[17] <http://www.glassrpske.com/vijest/2/novosti/48977/cir/Za-osamostaljenje-RS-88-odsto-stanovnika.html>

[18] Предсједник Скупштине Удружења економиста РС – СВОН Горан Рачић каже да се БиХ понаша неодговорно и да неће бити значајнијег напретка све док год буде гломазна администрација. “У европским земљама имамо многе случајеве да укидају агенције за које је утврђено да само стварају трошкове, док се у БиХ такве агенције из дана у дан повећавају, не раде ништа и користе се само да запосле нове људе”, рекао је Рачић. Плате и трошкови запослених у администрацији у БиХ грађане ће ове године коштати 3,19 милијарди марака што је 47,1 одсто износа укупних буџета. Само за плате и накнаде администрације, без пратећих административних трошкова, на свим нивоима власти ове године мораће се издвојити 2,5 милијарди марака. На плате и накнаде запослених у јавној администрацији у БиХ у овој години биће потрошено 826 милиона марака више него у 2006. години (Срна, 13.11.2010.године); о истој теми нешто више и на страници: <http://www.nezavisne.com/posao/privreda/Institucije-BiH-rupa-bez-dna-72439.html>

„Европска клаузула” и сарајевски калауз

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 25 новембар 2010 19:00

[19] http://www.sdsrs.com/sajt/index.php?option=com_content&view=article&id=3289:2010-11-13-11-38-24&catid=4:2009-08-18-11-24-58&Itemid=10